

LUIT VAN
DER TUUK

De Romeinen

Langs de limes
in de
Lage Landen

Alles
wat je er
over moet
weten!

WAAR & WANNEER Geschiedenissen

LUIT VAN DER TUUK

De Romeinen

Langs de limes
in de
Lage Landen

WAAR & WANNEER
GESCHIEDENISSEN

Omniboek

Van deze auteur verscheen eerder in deze serie:

De Vikingtijd: Op zoek naar de Noormannen in Nederland en België

Uitgeverij Omniboek

Postbus 13288

3507 LG Utrecht

www.omniboek.nl

ISBN 978 94 0190 763 7

NUR 683

Copyright © 2016, Uitgeverij Omniboek & Luit van der Tuuk

Omslagontwerp en opmaak binnenwerk: Garage BNO, Kampen

De uitgever heeft getracht alle rechthebbenden op copyright van fotomateriaal te achterhalen. Zij die desondanks menen aanspraak te kunnen maken op deze rechten, verzoeken wij contact op te nemen.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	7
2.	Het Romeinse Rijk	11
	2.1 De republiek	11
	2.2 Julius Caesar	16
	2.3 Octavianus en het principaat	21
	2.4 De Flavische dynastie	31
	2.5 De adoptiekeizers	35
	2.6 Moordcomplotten en andere wreedheden	41
	2.7 Soldatenkeizers	47
	2.8 Het dominaat	50
	2.9 Constantijn de Grote	53
	2.10 Splitsing van het rijk	58
	2.11 Rome in puin	63
3.	De Romeinen in onze streken	69
	3.1 Tongeren	69
	3.2 De Bataven	75
	3.3 Nijmegen	82
	3.4 De kale vlakten van de Chauken	85
	3.5 De Friezen	90
	3.6 Forum Hadriani en de Cananefaten	93
	3.7 Velsen	98
	3.8 Contacten met de bevolking	100
	3.9 De Friese Opstand	104
	3.10 Limes in onze streken	111
	3.11 Verritus en Malorix	113
	3.12 De Bataafse Opstand	116
	3.13 Chaukische en Saksische piraten	120
	3.14 De Franken	124
4.	De limes	135
	4.1 Het landschap	137
	4.2 De Neder-Germaanse limes	139
	4.3 Wachttorens en heerwegen	144
	4.4 Garnizoensplaatsen	148
	4.5 Een reis langs de limes	158
	Boeken en musea	188

1. Inleiding

Ruim tweeduizend jaar geleden kregen onze streken, het huidige Nederland en België, met de Romeinen te maken. Halverwege de eerste eeuw voor onze jaartelling onderwierp Julius Caesar het gebied dat hij Gallië noemde en waarvan hij de Rijn als de noordoostelijke begrenzing beschouwde. Toch zou het nog enkele decennia duren voordat er onder keizer Augustus op grote schaal Romeinse troepen naar onze streken kwamen en Rome ook werkelijk gezag bij ons ging uitoefenen.

De Romeinen, wie waren zij eigenlijk? Waar kwamen zij vandaan en wat kwamen zij bij ons doen? Om op dergelijke vragen een antwoord te vinden, beschouwen we eerst hun achtergronden. We bezien hoe hun rijk zich ontwikkelde en hoe het kwam dat ze aan het begin van de jaartelling in onze streken verzeild raakten. Daarna volgen we de verdere ontwikkelingen, we komen binnenlandse spanningen tegen, keizers die elkaar vaak snel opvolgden, expansie van het rijk. Kortom, we bekijken in vogelvlucht de geschiedenis van het Romeinse Rijk tot aan de ondergang van Rome in de vijfde eeuw.

Dan richten we onze aandacht op de activiteiten van de Romeinen in ons eigen gebied en hun contacten met de lokale bevolking. Daarbij komt een deel van de Romeinse geschiedenis nogmaals aan bod, maar dan vanuit ons perspectief bekeken. Wie waren de Bataven, Cananefaten, Friezen en andere volken die rond het begin van de jaartelling in ons land woonden? Hoe reageerden zij op de komst van de Romeinse legermacht die uit het zuiden oprukte? We lezen over Ambiorix en Julius Civilis, onze eerste nationale helden, en Gannas-

cus, onze eerste piraat, eeuwen voor Piet Hein. En wie kent Brinno, Claudius Labeo, Verritus en Malorix? Het zijn allemaal ‘landgenoten’ die tijdens de Romeinse overheersing een rol in onze geschiedenis hebben gespeeld.

Een *dioscure* (Castor of Pollux) afgebeeld op een kom van terra sigillata uit de tweede eeuw. Dit serviesgoed met zijn typische rode glans is vaak voorzien van gestempelde versieringen.

Laten we meteen even iets rechtzetten. Er waren helemaal geen landgenoten, want Nederland en België bestonden nog niet in de Romeinse tijd. We kunnen de mensen die er toen woonden ook niet onze voorouders noemen. En nu we toch bezig zijn: als we het over Romeinen hebben, dan bedoelen we het centrale gezag in Rome of de militairen die in het Romeinse leger dienden en in onze streken gestationeerd waren, maar zich vaak helemaal niet Romeins voelden. Dat waren ze

ook niet, ze konden werkelijk overal vandaan komen. Daarom waren veel Romeinen minder Romeins dan de naam doet vermoeden.

Ten slotte zoomen we in op de limes, de Romeinse rijksgrens die in ons land langs de Rijn liep. De gordel van militaire versterkingen die de Romeinen vanaf de eerste eeuw langs de limes bouwden, is als geheel een van de grootste infrastructurele werken die ooit bij ons gerealiseerd zijn. Recente opgravingen hebben daar veel van blootgelegd, waardoor de belangstelling voor de limes de laatste tijd is aangewakkerd. Deze is zelfs gekozen als een van de vijftig ‘vensters’ van de Nederlandse geschiedenis canon. Eerst kijken we naar de achtergronden van de limes en hoe we ons die grenszone moeten

voorstellen. Vervolgens reizen we in gedachten vanaf de Duitse grens tot aan de zee langs alle forten en andere herkenbare infrastructuur die met elkaar de limes vormden.

Er bestaat een grote interesse voor het Romeinse verleden, voor de boeiende mediterrane cultuur die lang geleden in onze achtertuin belandde. De inheemse bevolking kwam in contact met een ongekend complexe samenleving. Vooral de verregaande organisatie van het Romeinse imperium is indrukwekkend. Lang voordat er gedacht werd aan een Europese Unie, hadden de Romeinen Europa al verenigd. Zij brachten een uniforme regelgeving en een eenheidsmunt. Een militair bondgenootschap om Europa tegen agressie van buitenaf te beschermen? Niets bijzonders, de Romeinen hadden de overheerste volken al onder de wapenen geroepen om gezamenlijk vrede en veiligheid binnen het rijk, de *pax Romana*, te waarborgen. Soldaten die bij ons gelegerd werden, kwamen uit verre streken. We

Met behulp van een lakzegeldoosje werden allerhande voorwerpen waar wijn, voedsel of waardevolle bezittingen in werden bewaard, verzegeld.

kunnen hen als vroege arbeidsmigranten beschouwen die samen met de vele toegestroomde ambachtslieden en leveranciers een multiculturele samenleving vormden. De taal en het schrift, de gewoonten en de kunstzinnige producten van de klassieke cultuur belandden bij ons en zorgden voor een eerste golf van globalisering. Eenheid van bestuur, multiculturele samenleving en globalisering, het zijn allemaal moderne begrippen die de Romeinen twintig eeuwen geleden in onze streken introduceerden.

Langs de limes in de Lage Landen

De limes is de circa 5000 kilometer lange Romeinse rijksgrens, die ten tijde van het keizerrijk liep door Engeland, Nederland, Duitsland, Hongarije, Roemenië, Syrië en Noord-Afrika. De Nedergermaanse limes liep langs de Rijn en is een van de grootste infrastructurele werken die ooit in de Lage Landen gerealiseerd zijn. Recente opgravingen hebben veel ervan blootgelegd, waardoor de belangstelling voor de limes is aangewakkerd.

De Romeinen: Langs de limes in de Lage Landen is een korte geschiedenis van het Romeinse keizerrijk in het algemeen en de aanwezigheid van de Romeinen in de Lage Landen in het bijzonder. Aan bod komen bijvoorbeeld het optreden van Ambiorix en de Bataafse Opstand.

Luit van der Tuuk (1954) is voornamelijk bekend als auteur van boeken over de Noormannen en de Franken. Deze keer waagt hij zich aan de Romeinen. Van der Tuuk, die met zijn boek *De eerste Gouden Eeuw* de W.A. van Es-prijs won, is conservator bij Museum Dorestad.

NUR 683

ISBN 978 94 0190 763 7

9 789401 907637

www.omniboek.nl

Omniboek